

Pablo Picasso

en vele anderen

in het

Curaçaosch Museum

(1956-1962)

Julie Hengeveld

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd, waaronder begrepen het reproduceren door middel van druk, offset, fotokopie of microfilm of in enige digitale, elektronische, optische of andere vorm.

Copyright: Julie Hengeveld

Vormgeving en omslagontwerp: Peter Veling

Omslagafbeelding: © Pablo Picasso, *Zittende vrouw met vishoed*, 1942, alkydverf op doek, 100 x 81 cm., Stedelijk Museum Amsterdam, c/o Pictoright Amsterdam 2019

Inhoudsopgave

Pablo Picasso en vele anderen in het Curaçaosch Museum (1956-1962).....	3
Vreemd.....	5
Een 'Caribische gedachte'	7
Frieda Hunziker	9
Katten!	11
Elenbaas	13
Het tentoonstellingsprogramma van 1957.....	14
Dick Elffers.....	15
Fred Carasso	16
Olie	19
Kunst uit Haïti.....	23
H. van Kruiningen.....	25
Corneille	26
Koninklijk bezoek.....	29
De Start	30
Lustrumtentoonstelling en de Poort van Fuyck.....	32
Franse caricaturen.....	36
Rembrandt	37
Leemte	37
Schilders uit Bergen.....	38
Valentine Hobson.....	42
Jules Verstockt?.....	45
Nederlandse grafici	45
De KLM-tentoonstelling.....	46
Conservator Hans van Draanen (1931-1987)	48
Venezuela schildert Curaçao	51
Nederland schildert.....	53
Suzanne Perlman.....	56
Dick Stolwijk.....	59
Bunitesa den segura	62
<i>Kunst der Geesteszieken</i>	65
Documenta Pruebanan di Nos Historia	67
Historische Foto Apparaturen	69
Houtschilderingen	71
Abrupt vertrek Van Draanen	76
Wim L. Dieleman	78
Kunst uit Israël.....	78
Nederlandse Zeeschilders	80
<i>Pioniers: spectaculair!?</i>	81
Ontwikkeling laten zien	83

Pablo Picasso en vele anderen in het Curaçaosch Museum (1956-1962)

Tot de eerste dagen van het nieuwe jaar 1956 was in het Curaçaosch Museum de Kersttentoonstelling met lithografieën van de Haagse Jan Cox (1919-1980) te zien. Wat volgde was de allereerste solotentoonstelling van een Surinaamse kunstenaar in het Curaçaosch Museum: Erwin de Vries (1929-2018). De komst van zijn kunstwerken naar het museum had te maken gehad met een kunstuitwisselingsprogramma tussen de Antillen en Suriname, een initiatief van het Cultureel Centrum Curaçao (CCC) en het Cultureel Centrum Suriname (CCS). Door de CCC was een commissie¹ samengesteld, die ook zou fungeren als jury. Schilders van Curaçao werden uitgenodigd schilderstukken in te sturen aan het CCC. Voor een Arubaanse inbreng aan een expositie in Suriname werd de hulp ingeroepen van het Cultureel Centrum Aruba (CCA).

De commissie en tevens jury stelde voor dertig tot vijftig kunstwerken te selecteren, die representatief voor de Nederlandse Antillen konden worden genoemd. De uitwisseling naar Suriname betekende een tweede optreden van Antilliaanse kunstenaars in het buitenland.

De eerste keer dat Antilliaanse kunst grote aandacht trok in het buitenland was in 1953 de expositie in het Stedelijk Museum in Amsterdam geweest, georganiseerd ter gelegenheid van het eerste lustrum van de Antilliaanse Studentenvereniging in Nederland. Het doel van de uitwisseling was een bijdrage te leveren aan 'een beter begrip tussen en kennis van beide Rijksdelen tot stand te brengen.'²

¹ Het Cultureel Centrum Curaçao had een commissie samengesteld, waarin mevrouw M. Henriquez en de heren H. Beaujon en ir. F. H. Jansen van Raaij hadden zitting genomen.

² Amigoe, 6 januari 1956

De Surinaamse kunstenaar Erwin de Vries was in 1948 naar Nederland verhuisd om er de ULO te doen en een MO-akte tekenen te behalen. In 1952 keerde hij terug naar Suriname om er kunstlessen te geven. Als de expositie van De Vries in 1956 in het Curaçaosch Museum op 15 januari wordt geopend, heeft hij al diverse tentoonstellingen in Nederland en in Suriname op zijn naam staan. Hij is dan een paar dagen slechts 26 jaar oud. De Vries was toen al geen onbekend persoon op Curaçao, omdat een jaar daarvoor ook zijn naam in de Curaçaose pers werd genoemd, vanwege zijn inzending³ voor de Alcoa Art Competition. De recensie die een dag na de opening volgde was lovend. De Vries werd een 'groeiend, origineel talent' genoemd en een 'waardig ambassadeur van Suriname'.⁴ Chris Engels⁵ verrichtte de opening tijdens de, -helaas niet druk bezochte-, ceremonie op de zondagochtend. Engels vertelde in zijn openingswoord dat eerder schilderijen van Surinaamse kunstenaars in het museum tentoongesteld waren geweest (o.a. tijdens de *Nos Arte* tentoonstelling⁶), maar nooit een eenmanstentoonstelling van een Surinaams kunstenaar. Het werk van De Vries was Engels onbekend geweest tot aan de opening in het museum.⁷

De tentoonstelling van De Vries kwam tot stand op initiatief van de in Suriname geboren René de Rooy (1917-1974). Deze leraar Engels en Spaans had als dichter gedebuteerd in het Antilliaanse

³ Het schilderij *Vrouw met Stier* van Erwin de Vries werd genoemd als 'Honorable Mention' bij de inzendingen van de Alcoa Art Competition, Amigoe 8 oktober 1955

⁴ Amigoe di Curaçao: weekblad voor de Curaçaosche eilanden, 16 januari 1956

⁵ Dokter Chris J.H. Engels (1907-1980) was sinds de opening op 7 maart 1948 bestuursvoorzitter van het Curaçaosch Museum.

⁶ Onduidelijk is welke Surinaamse kunstenaars Chris Engels bedoelde en of hij refereerde naar de eerste *Exhibicion di Nos Arte* (1950) of de tweede in 1954. Misschien bedoelde Engels de Alcoa Art Competition.

⁷ Naar eigen zeggen in Engels' openingswoord. Wel wordt in de aankondiging van de tentoonstelling vermeld: 'Zoals bekend is De Vries 1ste prijswinnaar van het ALCOA Contest.' Uit: Amigoe, 12 januari 1956

literaire tijdschrift *De Stoep*⁸, opgericht door F.J. van der Molen en Luc. Tournier (pseudoniem van Chris Engels) en droeg veel bij aan het culturele leven op Curaçao. In 1954 was hij terug gegaan naar Suriname. Ook de Nederlandse journalist Hendrik de Wit, die eveneens bijdragen had geleverd aan *De Stoep*, had Chris Engels enthousiast gemaakt voor de kunst van Erwin de Vries.

Engels zag in het werk van De Vries meer invloeden van de Haagse schildersgroep VERVE⁹ dan van het Caribisch gebied. Van De Vries werden werken in olieverf getoond, gouaches, crayons, gravures en tekeningen.

Vreemd

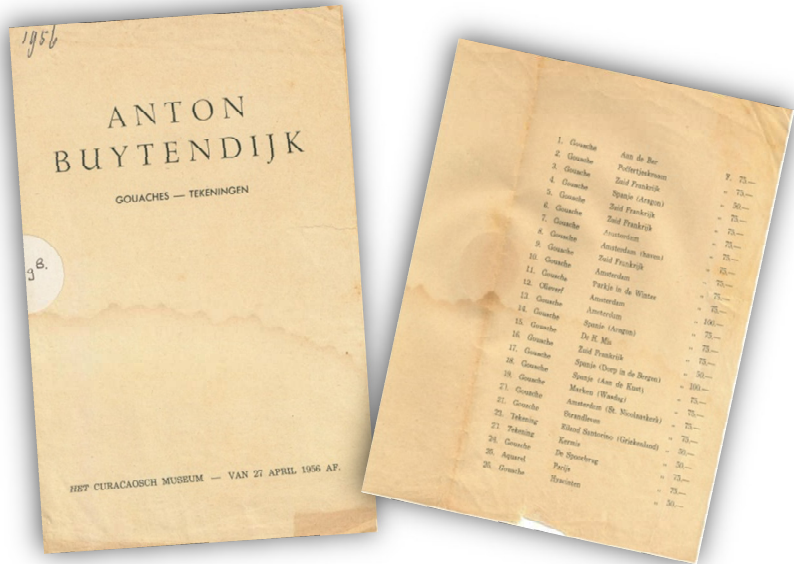
‘Voor ons op Curaçao zal het werk misschien even vreemd aandoen, omdat het een voorbeeld is van de overgang van impressionisme naar expressionisme’, werd gewaarschuwd in de krant¹⁰ voor een tentoonstelling van 26 gouaches en tekeningen van Antonie F.J. Buytendijk (1913-2002). De kunstenaar was winnaar geweest van de schilderwedstrijd *Vogelvlucht*, schilderen vanuit de lucht, georganiseerd door de KLM, waaraan Frieda Hunziker ook had deelgenomen.¹¹

⁸ ‘De bijdragen aan *De Stoep* van autochtone schrijvers zijn in de eerste vier jaren van zijn bestaan op één hand te tellen. De enige gekleurde dichter die in die periode erin publiceerde was Marcel de Bruin, pseudoniem van René de Rooy...’ Uit: Jan de Heer, *De Stoep. Chris Engels en de literatuur op Curaçao 1940-1951*, LM Publishers 2018, p. 73

⁹ Een jaar daarvoor was van de Haagse kunstenaarsgroep VERVE een reizende tentoonstelling in het Curaçaosch Museum te zien geweest. Uit: Julie Hengeveld, *Vincent van Gogh en 22 andere tentoonstellingen in het Curaçaosch Museum (1952-1955)*, p. 58-59

¹⁰ Amigoe, 27 april 1956

¹¹ De Volkskrant, 22 november 1949. Frieda Hunziker had in de winter van 1951-1952 in het ‘tuinhuisje’ van Het Curaçaosch Museum gewoond en gewerkt.

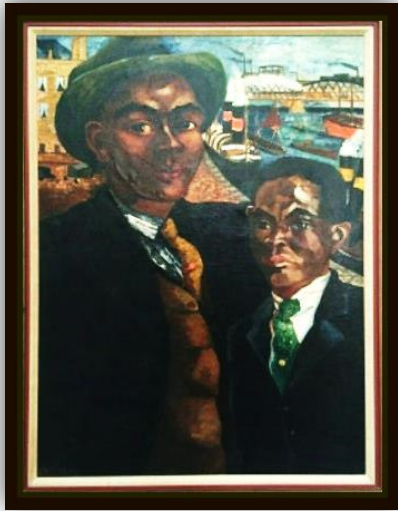

Omslag catalogus Anton Buytendijk. Gouaches-Tekeningen. Collectie Het Curaçaosch Museum.

De tentoonstelling werd geopend door mevrouw Lancaster, echtgenote van de Consul van de Verenigde Staten op Curaçao en zelf schilderes. Zij wees Chris Engels erop dat de organisator van de tentoonstelling Dr. W. Statius van Eps¹² was geweest, die goed bekend was met de vader van de kunstenaar, professor Frederik J.J. Buytendijk, medicus, psycholoog en wijsgerig antropoloog. Tegelijkertijd met de tentoonstelling, die twee weken duurde, werd in de kranten aangekondigd dat het door de Stichting voor Culturele Samenwerking tussen Nederland, Indonesië, Suriname en de Nederlandse Antillen (Sticusa) geschenken schilderij *Twee Kleurlingen aan de Maas in Rotterdam* van Charley Toorop werd gepresenteerd.¹³

¹² Lodewijk Wilhelm Statius van Eps (1926-2011). Er verscheen een biografie over Dr. Van Eps in 2011: Els Langenfeld, *Lodewijk Wilhelm Statius van Eps. Een leven in dienst van de medische wetenschap*, in eigen beheer uitgegeven.

¹³ Amigoe, 8 februari en 27 april 1956. Vanaf 13 april werd het schilderij in het Curaçaosch Museum getoond. Amigoe, 13 april 1956: Het schilderij was in het bezit geweest van Nederlandse anarchist, publicist en vertaler Arthur Lehning

Charley Toorop, *Twee Kleurlingen aan de Maas in Rotterdam*, 1926, olieverf op doek, 103 x 134 cm., Collectie Het Curaçaosch Museum

Een 'Caribische gedachte'

'Een ieder viel de schitterende kleurencombinatie in de schilderijen op, het gebrek aan perspectief en verdeling dat een merkwaardige charme gaf, kinderlijke uitbeelding, maar van een diepe ernst' schreef een recensent van de tentoonstelling van de Alcoa Steamship Company Contest, die in 1954 was uitgeschreven en waarvoor 1283 stukken waren ingezonden uit alle delen van het Caribisch gebied. Een volledige bespreking van alle ingezonden en geëxposeerde werken zou volgens de recensent een boek vormen en de verscheidenheid van techniek, kleurencombinatie, inhoud en vlakverdeling was even groot als het aantal inzenders en de landen waar de werken van afkomstig waren.

(1899-2000) en hij had destijds zijn vriend Cola Debrot (1902-1981), toen Directeur van het Kabinet van de Gevolmachtigd Minister in Den Haag, benaderd om te bemiddelen inzake de verkoop van het schilderij. In 1956 is met hulp van Sticusa de verkoop tot stand gekomen. Uit: correspondentie uit het archief van het Curaçaosch Museum, 21 juni 2001.

Opening tentoonstelling *Alcoa Art Contest* in het Curaçaosch Museum. Beide krantenfoto's uit: *Amigoe*, 14 juli 1956

In het Curaçaosch Museum werden uiteindelijk 129 werkstukken als de 'best bevondenene' van hedendaagse kunstenaars uit Barbados, Brits Guyana, Dominicaanse Republiek, Martinique, Guadeloupe, Haïti, Jamaica, Antigua, St. Kitts, Nevis, Curaçao, Aruba, Puerto Rico, Suriname, Trinidad, St. Thomas, St. Croix, Venezuela, St. Lucia, Grenada, Dominica, St. Vincent, onder auspiciën Alcoa Shipping Co., getoond. Het viel hem op dat het aardig was om te zien 'hoe uiteindelijk op alle eilanden vrijwel gelijke volkstrekken en -gewoonten aan te treffen zijn: het stokkengevecht dat wij ook op Curaçao onlangs in een folkloristische uitvoering hebben kunnen zien'. Ook het werk *Indruk van Coney Island in Curaçao* van Ronald Yang werd tentoongesteld, 'bijzonder levendig en enthousiast, bijna speels'. Hij merkte wel op dat de verlichting op de meeste plaatsen te wensen over liet, 'soms zelfs zo schaars dat bepaalde schilderijen volkomen wegvielen'. Bijzonder storend was de opstelling, omdat nummers en plaatsen van landen door elkaar liepen en de onderwerpen per kunstenaar. 'Ook de catalogus vergemakkelijkt dit niet, omdat men steeds moest terugslaan of omvouwen.' Wel was er zeer veel

belangstelling geweest bij de opening met een grote opkomst van talrijke prominente aanwezigen als Zijne Excellentie de Gouverneur, Mr. A.A.M. Struycken, de heer en mevrouw Mr. F.J. van der Valk en de directie van de firma Maduro & Sons.¹⁴

Aan de tentoonstelling werd een diepere betekenis gehecht, 'een diepere betekenis, dan de waarde van een schilderijen-expositie'. Er zou een 'regionale gelijkenis' te herkennen zijn, 'wel iedere kunstenaar met zijn eigen persoonlijkheid', maar er zou een 'Caribische beweging' in de schilderkunst te ontwaren zijn. Voor een socioloog zou de tentoonstelling waarschijnlijk erg boeiend zijn, zo schreef de recensent¹⁵, want 'wanneer hij er heen gaat om het thema te zien, waardoor de schilder bewogen is en niet alleen om de kunstzinnige waarde, dan zal hij een lijn zien lopen, die al deze eilanden, Engels, Frans, Spaans of Nederlands verbindt.'

Frieda Hunziker

Met medewerking van Sticusa werd een tweede expositie met werk van Frieda Hunziker (1908-1966) getoond. Hunziker had in de wintermaanden van 1951-1952 een aantal weken in het 'tuinhuisje' van het Curaçaosch Museum gewoond en gewerkt en in Nederland werd zeer verheugd gereageerd op de Curaçaose motieven die Hunziker verwerkte in haar kunstwerken. 'Het zal u wellicht interesseren', -zo schreef M.D. Thijs, hoofd Afdeling De West van Sticusa in 1952 aan Chris Engels-, 'dat haar werk – en wel in steeds toenemende mate- grote invloed vertoont van haar verblijf op Curaçao. Wellicht stelt u het op prijs volgend jaar of over twee jaar, wanneer deze invloed over een langer tijdperk en over een groter aantal werken gedemonstreerd kan

¹⁴ Amigoe, 14 juli 1956

¹⁵ Amigoe, 19 juli 1956